

‘We zetten de Jeugdwet in als breekijzer’

Mary en Stella, allebei alleenstaande moeder van twee kinderen, dreigen dakloos te worden. Ze zijn vastgelopen in regels waardoor ze - per ongeluk - geen recht hebben op urgentie, schuldhulp of een uitkering om de huur te betalen. Ze hebben wel recht op een plek in de vrouwenopvang. Hun kinderen op een pleeggezin. Het Instituut voor Publieke Waarden helpt Mary en Stella uit de brand.

Eelke Blokker (39) is een van de oprichters van het Instituut voor Publieke Waarden (IPW). Dat ging in 2012 van start en zoekt via actieonderzoek oplossingen voor mensen met verschillende problemen tegelijk.

“We doen net of het gaat om ontembare problemen, zoals dat in de bestuurskunde heet, allemaal heel ingewikkeld en complex. Maar vaak zijn de oplossingen heel eenvoudig. Alleen zijn ze niet eenvoudig te realiseren door allerlei bureaucratie en morele bezwaren. Daar proberen we doorbraken in te bereiken en van te leren.”

Daklozenopvang

De onderzoekers van het Instituut voor Publieke Waarden stuiten vaak op beleid dat met de beste bedoelingen is gemaakt, maar in de praktijk per ongeluk onhandig uitpakt. Eelke Blokker liep er zelf keer op keer tegenaan in zijn tijd als directeur van de maatschappelijke opvang van daklozen in Zwolle.

“Daar waren allerlei nobele doelstellingen aan verbonden, zelfs persoonlijke groei en een springplank naar de rest van je leven. Maar in tegenstelling tot de beleidsmatige ambities, zag ik er meer mensen slechter van worden dan beter. Het slechtste dat je kan bedenken is al om heel veel mensen met heel veel problemen bij elkaar te zetten en daar iets goed van te verwachten.”

Hij herinnert zich Richard.

Eelke Blokker

Richard

“Hij zat al jaren in de daklozenopvang. Richard was schizofreen en niet altijd trouw met zijn medicatie. Vanwege geweldproblemen had hij contact met justitie. Richard had schulden op veel plekken, ook bij de woningcorporatie. Maar het grootste probleem was een niet saneerbare schuld van 4000 euro aan smartengeld. Daardoor kon hij zijn schulden bij de woningcorporatie niet regelen en daardoor kon hij nooit een woning toegewezen krijgen.

Richard zei: ‘Ik blijf hier hangen.’

Met een paar wetenschappers uit Leiden, mede-oprichters van het IPW, zijn we gaan kijken hoeveel professionals hiermee bezig waren. Het bleken er 48 te zijn, meer en minder intensief. Dat kostte bij elkaar 269.000 euro per jaar. Toen dachten we: als we Richard met die twee en halve ton per jaar *niet* helpen, terwijl alleen die niet saneerbare schuld eigenlijk in de weg zit, waar zijn we dan mee bezig? Daar wilden we verandering in. Zo is het Instituut voor Publieke Waarden ontstaan.

Uiteindelijk heeft Richard een huisje gekregen, nadat we met het Openbaar Ministerie hadden geregeld dat zijn geldboete kon worden omgezet naar een taakstraf. In de orde van straffen is dat een zwaardere straf. De geldboete zelf is voldaan via bijzondere bijstand.”

Sociaal Hospitaal

Onderdeel van het Instituut is het Sociaal Hospitaal. De naam is gekozen met een knipoog. Zieke mensen gaan naar een hospitaal om beter te worden. Het Sociaal Hospitaal is een ‘bureaucratiepoli’ en belooft ‘betere en goedkopere zorg en zekerheid voor mensen die dat het hardst nodig hebben.’

Eelke Blokker: “Er komen ongeveer driehonderd huishoudens per jaar bij het Sociaal Hospitaal. Een belangrijk deel komt via professionals die ook vastlopen. Die helpen we om hun moeilijkste cases vlot te trekken. Verder kijken we via datasets van gemeenten achter welke voordeuren combinaties van problemen zijn. Dat doen we volgens de regels van de Algemene verordening gegevensbescherming, de AVG, die de privacy waarborgt. Bij gezinnen met wmo-hulp¹ en schulden bijvoorbeeld, zijn er vaak problemen waar ze zelf niet meer uitkomen. Die gezinnen zoeken we op en we vragen: kunnen we samen kijken of er naast uw persoonlijke problemen ook problemen in het bureaucratiese systeem zitten? Misschien houden die problemen elkaar in een noodlottige omhelzing.”

Zoals bij Mary.

Mary

“Mary is een van de vele alleenstaande moeders die we tegenkomen. Ze is vanwege huiselijk geweld haar huis ontvlucht en bij een vriendin gaan wonen, met twee kinderen van vier en acht. Een hoog opgeleide vrouw met een goede baan.

Schuld en urgentie

Ze had snel een huis nodig, dus vroeg ze bij de gemeente een urgentie aan. Die kon ze niet krijgen omdat ze nog een grote schuld had, die ze niet direct kon aflossen. Dus Mary moest naar de afdeling schuldhulpverlening. Die kon haar niet helpen omdat ze volgens de regels een stabiel en vast adres moest hebben. Zo zie je dat – per ongeluk – schuldsanering en urgentie voorwaardelijk aan elkaar verbonden zijn.

Wat Mary wel rechtmatig toekwam, was een plek in de vrouwenopvang. Dus is ze doorverwezen naar de GGD die dat regelt. Maar in de vrouwenopvang is vaak geen plek voor een gezin beschikbaar. En zo kan het zomaar zijn dat haar kinderen in een pleeggezin terecht komen. Met een beetje geluk in hetzelfde.

Normaal

Uiteindelijk hebben we toch een urgentie kunnen afdwingen voor Mary door te wijzen op de Jeugdwet. Daarin staat dat gemeenten een zorgplicht hebben. Ze moeten zorgen dat ouders en opvoeders in zulke omstandigheden zijn dat ze voor hun eigen kroost kunnen zorgen. En dat moet ‘zo normaal mogelijk’.”

Jeugdwet als breekijzer

Sinds de doorbraak bij Mary, is de Jeugdwet vaker ingezet als breekijzer om huisuitzettingen van gezinnen met kinderen, met alle gevolgen van dien, te voorkomen.

Eelke Blokker: “We rekenen alle cases na op maatschappelijke kosten en baten. Vaak is een uitzondering maken op een regel, of het ontkoppelen van regels – zoals urgentie en schuldsanering – een stuk goedkoper. En voor de mensen waar het om gaat, levert het veel meer op. Uiteindelijk gaat het over geld en wonen, over zekerheid voor de kinderen. Als je investeert in die zekerheid, kun je besparen op zorg.”

Zoals bij Stella.

Stella

“Stella, een alleenstaande vrouw met twee kinderen, kwam via haar vriendin op ons pad. Ze zou binnen een week haar huis uitgezet worden wegens een huurschuld van 9000 euro. De woningcorporatie had al maanden uitstel gegeven, maar nu was de maat vol.

Jeugdtrauma

Haar onderneming, een adviesbureau, was volkomen in het slop geraakt. Stella kreeg kanker, een van haar kinderen een ernstige auto-immuunziekte. Stella zocht weer contact met haar ouders omdat ze dacht dat ze doodging. Toen werd haar jeugdtrauma, ze is als kind mishandeld, opnieuw opgerakeld. Daar is ze een tijd heel druk mee geweest. Haar bedrijf is intussen failliet gegaan, daar heeft ze alleen nog schulden aan overgehouden. Stella ging naar de gemeente omdat ze geen inkomen had, maar de sociale dienst eiste eerst de boekhouding van haar bedrijf. Die was zo'n puinhoop, die kon ze niet laten zien en daar kwam ze niet meer uit.

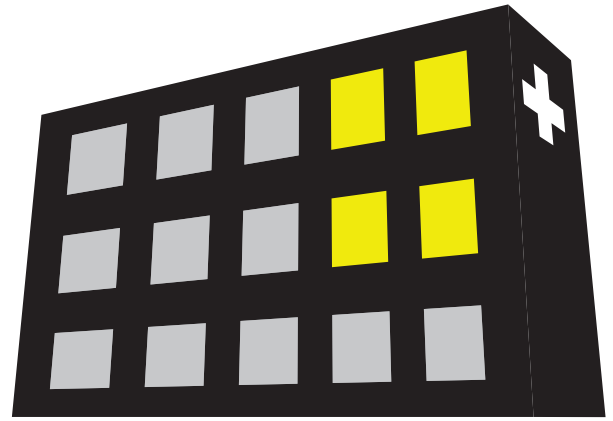
Huisuitzetting

Veilig Thuis was ingeschakeld om de kinderen te monitoren. Niet omdat ze dachten dat het slecht met hen ging. Stella had een goede relatie met de directeur van de basisschool, is altijd heel open geweest over de moeilijkheden in het gezin en heeft ook altijd om hulp gevraagd.

Een huisuitzetting was triest, maar onvermijdelijk, vonden alle betrokken partijen: de gemeente, woningcorporatie en Veilig Thuis. Wij hebben hen kunnen overtuigen dat dit juist het slechtste was dat dit gezin kon overkomen. We hebben gevraagd om Stella een uitkering toe te wijzen en dan zes maanden de tijd te krijgen om haar boekhouding te reconstrueren. Zo konden we, met terugwerkende kracht, de bedrijfslast aanleveren.

Speelafspraken

Met Stella gaat het nu veel beter. Ze is door een diep dal gegaan en krabbelt weer langzaam naar boven. Ze heeft EMDR-therapie voor haar jeugdtrauma. Ik heb haar wekelijks aan de telefoon. De kinderen zijn tegelijk met hun moeder weer opgeklaard. Toen de huisuitzetting van de baan was en Stella weer inkomen had, zag je dat de kinderen weer speelafspraken maakten. Er kwamen vriendjes over de vloer. De auto-immuunziekte is onder controle, dat geeft ook rust.”

SOCIAAL HOSPITAAL

Morele bezwaren

Veilig Thuis blijft het gezin van Stella nog een jaar monitoren. “Zij waren heel blij met onze interventie”, zegt Eelke Blokker. “Maar we stuiten ook vaak op weerstand, op morele professionele beoordelingen. Dan wordt er gewezen op ‘eigen verantwoordelijkheid’ en op de zogenaamde onwil van mensen om mee te werken. Vaak heeft iemand er ook wel een potje van gemaakt en is medeschuldig, maar helpt kijken naar dat verleden aan een oplossing?”

Wij komen met oplossingen die ogenschijnlijk uitzonderingen op de regels zijn. ‘Dat kan niet! Dat mag niet!’, hoor je dan. Maar als iedereen wil dat Stella en Mary niet met hun kinderen op straat staan, kun je dat best regelen.”

“Pedagogen zouden ook op zo’n manier kunnen kijken naar cases waar ze al jaren mee bezig zijn. Wat gaat er mis? Wat gaat er schuil achter beleid? Kijk naar het jeugdbeleid van een gemeente, misschien kun je daar een beroep op doen. En in het geval van Stella en Mary ook naar het vrouwenopvangbeleid. Waarschijnlijk staat daarin dat de instroom beperkt moet worden. Zo kun je een uitzondering voor hen bepleiten, en een andere aanpak die wel effect heeft.”

tekst: Annemiek Haalboom

Meer weten over het Instituut voor Publieke Waarden en het Sociaal Hospitaal? Kom dan vrijdag 27 maart 2020 naar *Puur Pedagogiek* van de NVO. Eelke Blokker is een van de sprekers op dit congres. Meer informatie en aanmelden: zie pagina 39.

¹Wet maatschappelijke ondersteuning